

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

1853

Ե Ր Փ Ի

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Օ Ր Ա Ք Ի Ր

Ի ԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ . ԱՅԳԱՅԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵՒ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԹԻՒ 5 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՉԱՐԻՌՆԵԼ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂԱՐՑ ՏԵՏԵԱՆ

ՈՅԳ

50 . ԲԷՆԻԷ ԴՊՊԵՆԷ

ՕՒՆՈՒՑՈՒՄԸ

ՅՈՒՅԱՆ ԳՐԵԱՆՑ

Աշխատախրատ

ԻՊՆԱՍԻՖՄԱԼՈՒՓԵ

Չոր ըստ ինքնուր զիտական Հեղինակին կը հրատարակեմք Ա. ՈՒՊԻՉԻՆԻ տնուսով Գաղղիայի հաշիւար խմբագրին հրատարակած ԲԵԼԻՆ ԳԵՆՈՐԻՆ 80 էրեսէ բաղկացեալ սուրբ բերական ընտիր ամսատետրին մէջէն բաղեալ :

Պարսկ Նասիբ Բաբաշ, որ իր գեղեցիկ տաղանդներովը, և մանաւանդ Արեւելեան, այսինքն Տաճիկերէն, Արաբերէն և Պարսկերէն լեզուաց մէջ աշխատած հմուտ թարգմանիչ մեծ յարգ և համբաւ ստացած է, հինգ կամ վեց տարւան միջոցին մէջ 17 կտոր զանազան գրքերու աշխատակամ է, որոնք այլ և այլ լեզուներու միջոցաւ հրատարակուած են արդէն :

1. Աշխատ Բաբաշի Գաղղիաբէն—Տաճիկերէն տպեալ 'ի Զմիւռնիա 1849 ին (1 հատոր, 12ծալ 600 էրեսէ բաղկացեալ) որուն մէջ կը տարուանալուն Տաճիկերէն քերականութեան սկզբունքը, գրեթէ 8000 բառ և ոճ :

2. Բաբաշի տաղանդները, խօսախոսութեան, և խորհիւ տաղանդներ 'ի պէս մանկանց մեծ զիւրով թիւներ կը մատակարարէ նոր Տաճիկերէն տպագրի մը :

3. Այսինքն հանդերձ Գաղղիաբէն թարգմանութեամբ :
4. Համառօտ աշխատանքներուն Գաղղիաբէն, որն որ 'ի Հեղինակին Կ. Պօլսոյ ուսումնասիրող ձեռնարանին տեղանոց ընծայուեցաւ, Օսմանեան կառավարութեան, երկիրներուն, կրօնին, դատաստանական օրինաց և սրտերազմական զօրութեան վրայօք ձիւտ տեղեկութիւններ կու տայ, և առ մասին, Պօլսոյ Գաղղիացւոյն շինած Ընդհանուր բառարանին սխալները կ'ուղղէ :

4. Արաբերէն, Տաճիկերէն, Պարսկերէն Այբբէնարան, որ շատ կ'օգնէ նոր սկսանողաց :

5. Հօնա Նասիբի տաղանդները, ինքնուր Տաճիկերէն, "Սուրբ չի կայ, կ'ընէ Պ. Սուրբ չի կայ, որ առ զբերն յառաջորանին մէջ, որ Հօնա նասիբատին էֆենտիին զուարճախօս առ ուսնները լած չըլլայ : Աս փոքր արտաբերութիւնը առն հասակի մարդոց ձեռքը կը պարտին :

6. Ինչպիսի ձեռքի կամ Պատմէնք Տաճիկերէն նամակաց, շատ ընտիր և ընդունելի նամակներ կը տարուանալ, և տաճիկերէն նամակագրութեան խիտ գիւղին և կարճ ձամբոց մը կը յուսցնէ :

7. Համառօտ տաղանդներ Օսմանեան (70 էրեսէ բաղկացեալ տետրակ մ' է Զմիւռնիա տպուած, 1852) թեպէտ կարճաւ օտ, բայց Օսմանեան տետրութեան հիմն նարկութեան մինչև մեր ժամանակը, Տաճիկաց լեզուին, կրօնին, զրականութեան, աշխարհագրութեան վրայօք շատ բաներ կը տարուանալ և ժամանակակից երեւելի տրանց և տետրութեան գլխաւոր բաղաբոց վրայօք ձիւտ տեղեկութիւններ կու տայ : Աս գործս այնչափ յարգ ստացաւ, որով Հեղինակը քաջաբերուեցաւ Տաճիկերէնի և Արաբերէնի թարգմանիչ :

8. Տաճիկերէն, Արաբերէն և Պարսկերէն խօսախոսութեան :

9. Արաբերէն խօսախոսութեան հանդերձ Գաղղիաբէն :

10. Հեղինակին Տաճիկերէն, որուն մէջ կան նաեւ առանկներ, խօսակցութիւններ, նամակներ, քերականութեան կանոններ և վրայէնազրութեան քանի մ' օրինակներ :

11. Կրօնութեան Տաճիկերէն լեզուի :

12. Բանալի Տաճիկերէն լեզուի :

13. Երբեք լեզուի—Իսլամ—Չեհիլեք՝ Արաբերէն և Տաճիկերէն լեզուով գրուած :

14. Տաճիկերէն Գաղղիաբէն խօսախոսութեան :

ՏՊԱՌԵԼՈՒ ԳՐԵԱՆՔ

1. Խօսախոսութեան Արաբերէն և Տաճիկերէն
2. Համառօտ Բերականութեան Արաբերէն
3. Համառօտ Տաճիկերէն և Գաղղիաբէն Ոճից և խօսախոսութեան

Աս գրքերը կը ծախուին . Իզմիր Բորբախանտայի դպրոցը, Կ. Պօլսոյ, Ժողովարանի և Բոսնիայի միջոցով տպագրատունը :

Ե Ր Ե Ր Ե Տ Ե Ա Ն

Ա. ՏԱՐԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ — 1853

Թ Ի Ի 5

Բ Ե Ն Ը Ս Ի Ր Ե Կ Ա Ն

Միացեալ-Նահանգներու մէջ
պեղերու անուանները :

Գուցէ բան մը չի կայ , որուն մէջ Ամերիկացիք այնչափ քիչ ցուցուցած ըլլան իրենց սովորական յաջողակութիւնն ու տարօրինակութիւնը , որչափ իրենց երկիրներուն զանազան տեղեաց աշուններուն ընտրութեան մէջ : Բրիտանիոյ և մասնաւորապէս Անգղիոյ գլխաւոր քաղաքներուն ու կոմսութիւններուն անուանները՝ Արլանտեանին մէկտալ կողմը բազմապատկաբար կոմսութիւններու և քաղաքաց տրուած են : Հին աշխարհին հին ու նոր ժամանակուան ամէնէ երեւելի քաղաքաց անուանները , նոր աշխարհին վիշապներուն ու քաղաքներուն համար ընտրուել են . ու Ամերիկացիք մեծ խնամքով սովորել են այն գիւցաղնագործուի կերպին

որ հռչակաւոր մարդոց անուանները՝ տեղերու կը սեպակալանէ : Անոգուտ պիտի չըլլայ , վերջերս՝ Նոր-Եօրք քաղաքին մէջ Շէրման և Սմիթ պարոններուն տղած աշխարհագրական օրագրուէն քաղելով , Միացեալ Նահանգաց մէջ ինչ աստիճանի աս եղանակ աշունագրութիւններն առաջ դացած ըլլալուն ծանօթութիւն մը տալը *) :

Նոց երեւելի անուաններէն ըսկըսելով , կը գտնեմք որ 18 կոմսութիւններ , իշխանութիւններ , քաղաքներ , գիւղեր և ուրիշ ստորնագոյն տեղուանք կան , որ Աթէնքի անուան ունին : Աս թիւէն երկուքը՝ իրենց անուանն արժանի կ'երևին : Մէկը , Օհիօյի վեճակին մէջ եղող Հօքհօքինկ գետին դարձուածքով մը ձևացած Թերակղզիին մէջն է՝ կ'ըս

*) Աս աշխարհագրական տեղեկութիւն 1843ին հրատարակուած է , մինչև հիմա անշուշտ վերջիշեալ անուանները քիչ-շատ աւելի բազմապատկած են , ինչպէս նաև բնակչաց թիւը :

սուրի թէ շատ աղւոր տեսնուածք ունի : Մինակ 710 բնակիչ ունի , բայց Օհիոյի համալսարանին աթոռն է , ուր նախագահ մը , 5 ուսուցիչ , ու 165 ուսանողներ կան . իր գրքատանը մէջ 2500 հատոր գիրք ունի : Դոյրատան շինութիւնը քաղքին հարաւային կողմը բարձր տեղի մը վրայ շինուած է , առջևը քանի մ'արտաւար աղւոր դարսերքով : Մէկալ Աթէնքը Ղէօրճիայի կոմսութեան մէջն է , 3000 բնակիչով : Ասալ համալսարան մ'ունի , նախագահով մ'ու 6 ուսուցիչներով : Նոր - Եօքքի վիճակը Սպարթա անուանով կոմսութիւն մ'ունի , 6000ի մօտ բնակիչներով , (և ուրիշ 12 Սպարթաներ ալ՝ ուրիշ գաւառներու մէջ կը գտնուին : Հաղար 777ին , Վերմոնթի վիճակին մէջ Կորնթոս անուանով իշխանութիւնը հաստատուեցաւ . հիմա 1970 բնակիչ ունի : Հուտսօն գետին վրայ եղած գեղի մը անունը՝ Ղէզրփ'ս Լէնտինկ'էն Կորնթոսի փոխուեցաւ . Ղէօրճիայի վիճակն ուրիշ Կորնթոս մ'ալ ունի , որն որ 30ի չափ անւոր կը ստրուանակէ . Բաբելոն ներկայացնող գիւղը , Նոր - Եօքքի վիճակին մէջն է , 250 բնակիչով : Սուրբուհի հաննա գետին վրայ Նիւնուէ մը կը գտնուի՝ 125 բնակիչով : Հուովմ , ինչպէս հին՝ առանկ ալ նոր ատենները Կորթա գինէի առաջնորդն եղաւ . ինչու որ կը գտնեմք որ առաջինէն 14 հատ ու ետքինէն միայն 12 հատ կան : Բաւական զարմանալի է , որ Աթէնքի կոմսութեան մայրաքաղաքը , Օհիոյի մէջ , Աթէնք

ըլլալը պատահեր է դարձեալ , որ ատեն անոր գիւղաքաղաքներէն երկուքը՝ Հուովմ ու Կորթա գինէ են : Օւնադան վիճակներու մէջ 4 Վեդփիսներ կան , որոնք , կասկած չի կայ , որ գերու ալ պատգամներ պիտ'ունենան . և որովհետեւ Լէնտատաները թէրմսփիլէ ինկան , սակայն Սեջիկանի մէջ Լէնտատա մը կայ , որուն բազմամարդութիւն , երեւելի 360ները 110ով կ'անցնի : Հինքըր մէկ Արկադիա ունէին , Ամերիկացիք 3 հատ ունին . ու 4 Մոտիկէներէն մէկը , Վենետիկի իշխանութիւնը կը ներկայացընէ , Օհիոյի վիճակին , Սենէքայի կոմսութե մէջ : Իթակէ՝ Նոր - Եօքքի վիճակին մէջ իշխանութեան տեղ մ'է 5650 բնակիչով . ու Օհիոյի մէջ գիւղի մը անուն : Սեծն Մեմփիսի աւերակները , երկար ատենէ ՚ի վեր լուռ մթութեան մէջ Նեղոսի ցեխերուն տակ թաղուեցան , բայց ուրիշ Մեմփիս մ'իր գլուխները կը բարձրացընէ Միսիսիպի գետին բարձրաբերձ առաստալի մը վրայ . 3300 բնակիչ ունի , և ունի զան՝ որ հին Մեմփիսն երբեք իր բոլոր մեծափառութեան մէջ չունէր , իրեք տարագրատուն ու իրեք շաքաթական լրագիրներ , Երիական Տրալագան , թէ և 3000 տարի առաջ Արեւելեան աշխարհին մէջ բաւական ազմուկ պատճառեց , հիմա հաղիւ թէ բան մը կը լրատուի վրան , բայց ՚ի Հոմերոսի և Վիրգիլիոսի էջերուն մէջ եղածէն . բայց Հուտոսի եղերքներուն վրայ նոր Տրալագա մը

ծագած է , որն որ արդէն 20000
բնակիչ ունի : Սիւս Վերիկացի
Տրովադաները պինդ շատ են :

Ոչալ Հին բանաստեղծներուն ,
փիլիսոփաներուն ու զինամար-
տիկներուն անունները բիչ գրո-
նուած են : Հին Ժամանակները
7 տեղեր Հոմերոսին հայրենիքն
եղած ըլլալու պատիւը կը պա-

հանջէին , բայց Սիւսեալ Աա-
հանգներուն մէջ 6 տեղեր իր
անունն առած են , Աոր - Խորբի
Վիճակին մէջ Ովրատիոս մ' և
Վերգիլիոս մը կան . ու Ովիդիո-
սին անունը , նոյն վիճակին մէջ
իշխանութեան մ' անունն ըլլալն
զատ' Սիլիկանի , () հիւրի և Ին-
տիանայի մէջերն ալ գտնուած է :

Հ Ո Վ Ի Տ

Ի Բընաւից յոփրացեալ և 'ի յուսոյ հոգի իմ ,
Թախանձ ալ և ոչ արկցէ նա աչացու իւր բաղդին .
() ն մատո՞ ինձ գէթ միայն , հովիտ իմ ճիղմ հասակի ,
Սնալ մահուան կամուկար՝ պանդխտութեան ինչ տեղի :

Այս անձուկ ճանապարհ նսեմ հովիտի և 'աննշան .
Օ կողիւք լեւանցն յերկոցունց ծառք Թանձրախիտ 'ի կախկան ,
Կորացուցեալ յիմ 'ի դէմն զստուեր իւրեանց տխրագին ,
Ի լուութիւն 'ի խաղաղ , ո՛հ , զիս ծածկեն գլխովին :

Կրկին վտակք անդ Թաքուն ընդ կամրջօք գեղանի
Գալարած և ընթանան 'ի շրջապատըս հովիտի ,
Միանան ջուրք առ վայր մի նոյն ընդ նոսին խոխոջուն ,
Ի՛ ոչ բացակայ յականէն 'ի չիք դառնան անանուն :

Առուրց իմոց և աղբիւր հանգունատիպ սրընթաց
Լնցեալ գնաց հեղատահ և անանուն և անգարձ ,
Նոցին յտակք են ալիք , ալ Հոգի իմ խրոռովեալ
Ոչ ցոլացի 'ի նշոյլ աւուր միոյ ինչ պայծառ :

Մարդագետնոյն սիւգ քաղցրիկ և հովածին ըղնովաւ ,
Միշտ 'ի յափունս ծաղկածին զիս կաշկանդեն հաւաստեալ .
Հանգոյն մանկան՝ որ ննջէ յերգ մայրենի քաղցրածայն՝
Թմբրի նոյնպէս իմս հոգի 'ի ջուրց խոխոջ հեշտական :

Ո՛հ , անգանօր շուրջ զինե դալարագեղ ինչ պատուար ,
Եւ չափաւոր հորիզոն շատ է աչացս 'ի կոպար՝
Կամիմ գքայլս հաստատել , և 'ի բնութեան առանձին
Ոչինչ լսել քան ըղձուրս , ոչինչ գիտել քան զերկին :

Սին կենցաղոյս 'ի վայելս յաճախեցի՝ կեանս համբուն ,
Օանգորբութիւն էթէեան ես խնդրեցից կենդանւոյն .
Վասն իմ լերսէք , վայրք պայծառ , ափունք բճրէ մոռացման .
Սոռացութիւն յայսմհետէ երանութիւն ինձ միայն ,

Ահա իմ յանդորր 'ի հանգիստ , 'ի լուութեան և հոգի .
 Հնչիւն վայրացն բացակայ 'ի ժամանեւն նուազի
 Օգրթ ձայն ընդ հատ 'ի բացուստ տկարացեալ հարկանի
 Ի լսելիս կեղտկարծ բերեալ հոգմոց յեթերի :

Բզկեանս դիտեմ ես աստէն ընդ մէջ ամպոց բքաբեր ,
 Ո՛հ , թալացեալ է վասն իմ անցեալ աւուրց 'ի ստուեր .
 Ահա մի միայն ինձ մնայ զերթ մեծագոյն տեսիլ ինչ
 Օրր յիշէ որ 'ի զարթնուլն յետ երազոյն բնաջինջ :

Հանգի՛ր դու անձն իմ , աղէ՛ , յայս 'ի յետին ապաստան ,
 Որպէս խոնջեալ ուղեւոր մերձ հայրենեաց առ դրան ,
 Որ սիրան 'ի խինդ լիալոյս հանգչի վայրիկ մ'առանձին ,
 Օգր ջնչելով քաղցրութեան երեկոյեան զովագին :

Թօթափեսցուք իբր զնա զոտից մերոց ըզփոշի ,
 Բնդ այս ուղի քանզի մարդ ոչ անցանէ կրկնակի .
 Հանգոյն նմին ջնչեսցուք մեր 'ի կենաց կէտ վերջին
 Օյնդորրութիւն զկարսպեան խաղաղութեան երկնային .
 Հանգոյն աւուրց անանի աւուրք քո սուղ թախծագին
 Ի զառ 'ի վայրբս վախից իբրեւ զստուեր խոնարհին .
 Բնկերութիւնն զքեզ մատնէ , դորով ըզքեզ լբանէ ,
 Եւ առանձինն իջանես դու 'ի գամբան , ո՛հ , բաբէ :

Այլ բնութիւնն առետեղ հրաւեր կարգայ սիրավառ ,
 Օ՛հ , մո՛ւտ նորին դու 'ի ծոց որ քեզ 'ի բաց կամակար .
 Մինչ զբնաւ փոփոխէ քոյին 'ի սակա , բնութիւն
 Նոյն է անդէն , և արփին աւուրց ծագէ քոց ողջոյն :

Ի լոյս սրայծառ 'ի ստուեր զքեզ ծածկէ տակաւին ,
 Քեցեա՛ զսէր սին բարեաց զորս վատնես բնաւին :
 Աստ զսրծագանգ սրաշտեա՛ դու ; զոր և սրաշտէր Պիւթագոր
 Միտ դիր աղէ՛ ընդ նմին դաշնակութեանն երկնաւոր :

Բզկեա՛ աւուրն երթ յերկինս , զհետ հովանւոյն 'ի յերկրի ,
 Համատարած 'ի յայեր թռիչս արծակեա՛ 'նդ հիւսիսի ,
 Չքնաղատիպ 'ի նշարս սրայծառ աստեղն եթերին
 Անցեալ ընդ մէջ անդառնաց մո՛ւտ 'ի ստուեր 'ի հովտին :

Ահ 'ի հասու լինելոյ այնմ՝ Բոտուած ետ ըզբան ,
 Բնդ բնութեամբ հուսկ յետոյ ծանիր զՀաստիջն ինքնիշխան :
 Չայն ինչ խօսի առ հոգին 'ի լուութեան իւր խորին ,
 Ո՛չ բնաւ 'ի միտ առ զայս ձայն արդեօք 'ի սրտին :

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

Թարգ . Գ . Յ . Տ . Կ :

Աշա . Մե . Վարժ :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՀՆԱՐԻՑ ԵՒ ԳԻՒՏԻՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ *

Ժ. 14^ր Դար

Ժ. դարուն սկիզբը, 1300ին, Երևոյա անուանով Սննդաբեր ծրարած բժիշկ մը չամիչի գիրար կը ըսէին իրենց, բարի մասն առաւ, ու ձգի շինեց :

Երկու տարի ետքը, այսինքն՝ 1302ին, Ֆրանսիո Ղոյա անուանով գիւղացի մը կողմնացուցին գործածութիւնը գտաւ : Երկար առաջին ի վեր մագնիսի ձգողական գործութիւնը, և կողմնացուցի սլաքին ունեցած հիւսիսային կողմը դառնալու յատկութիւնը կը ճանչնային : Կիւլո բանաստեղծը 1200 թուականէն ի վեր արդէն կողմնացուցի նման գործիք մը գտած էր, որն որ Օւլային գործի կը կոչէր : Բայց ասոր գործածութիւնը տարածուած չէր : Ֆրանսիո Ղոյա իմանալով որ աս կողմնացուցի սլաքը նաւապետութե՛ շատ կարեւոր կընայ ըլլալ, գործիքը կատարելագործեց, և անոր գործածութիւնը ճանչցուց :

1325ին, Վենետիկցիք սկսան հայելի շինել, որոնք երկար առաջ իրենք միայն արտօնութիւն ունէին Եւրոպայի բոլոր ազգաց վաճառելու : Հայելիները դրուագելը կը բաղկանայ անագի և սնդիկի հրահալելի զանգուած

մ' ապակիին մակերեսութիւններուն մէկուն վրայ յարել, որով լուսոյ ճառագայթներուն ստուերը մէջը կը տեսնուի, և հետեւաբար խիստ կենդանի և խիստ յստակ կերպով առարկայից պատկերը կը ցուցնէ : Հայելիին աս յատկութեան առարկան ան է, որ մետաղէ նիւթերը բնութե՛ խիստ անթափանց մարմիններն ըլլալով, լուսոյ ճառագայթները չեն կրնար միւս կողմն անցնիլ, և հետեւաբար ուրիշ ամէն նիւթերէն աւելի շատ՝ ստուերը մէջը կ'երեցնէ :

1340ին, Պերթուա Դուարց, Գերմանացի կրօնաւոր մը, անկանի մէջ շնչորակով ածուխ ծեծելով՝ վառօդ հնարեց : Աս գիւտին յառաջատուութիւնները խիստ շատ եղան : Հրացան զէնքերուն գործածութիւնը պատերազմին արհեստը բոլորովին փոխեց : Սաղաւարտները, զրահները, ծանր կացիներն անօգուտ ըլլալով, պէտք եղաւ նոր միջոցներ հնարել յարձակման և պաշտպանութեան համար :

Դարձեալ աս դարուն մէջ եւրան խաղալու թղթերը՝ Նիկողոս Փրիէնէն • երաժշտութե՛ խաղերը (նոխ), որոնք Մեօր հնարեց :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Բայ գոյն ունեցող լախանները
ճաշելու եղանակ

Թաթարները տախտակէ ձեռքի և կամ քու ձեռագոյ կը հագցընես, և փոքր սպունգ մը

* Տես երես 5, 25, 36, 51 :

գաղջ կոթի թաթխելով, և յետոյ ճերմակ օձառով աղէկ մը կը չփես թաթպանը, որով դիւրութիւն կը մարբուի • երբոր թաթպանը քիչ մը թրջուի, կտկուղ չոր կտաւով մը կը սրքես: Որչափ որ կարելի է, հարկաւոր է որ թաթպանը տախտակէ շնուած ձեռքի վրայ մնայ, չորցընելու և իր ձեւը սրահելու համար:

Սնդուները ուրիշներէ և յետքէ
ապար պակել

Պահանջներուն մէջ, քափուրի (սէֆիրէ) կամ թանթրվենիի (թիւթի) կտոր մը կտաւի փոքր ծրարի մէջ սնդուներուն քովը դիր:

Որից կշիռները (նասոր) աներայի
ընելը հնարք

Սուր զմեղինով մը կոշկոռնելուն փապարած մասը զգուշութեամբ մը կտրելէն ետեւ, հալուէի (հօփ աղածը) հեղուկով պէտք է լուալ զանոնք, ու նոյն ջրով թրջած լաթով մը կապել • օրուան մէջ շատ անգամ աս դործողութիւնը կրկնելով, քիչ ժամանակուան մէջ, կոշկոռները դիւրութեամբ յաւիտեանս աներելոյթ կ'ըլլան: Թէ որ, արտաքայ կարգի, վերստին երևնալու պատահին, որ ան ալ խիստ երկար ժամանակէ ետեւ պէտք է որ ըլլայ, նոյն գործողութիւնն ընել պէտք է • աս անգամին բոլորովին կը ջնջուին: Բայց կոշկոռները կտրելու համար խիստ մեծ զգուշութիւն պէտք է ընել • ըստ սրում մեծամեծ փոսնագներ կը հասնին կոշտին խիստ մօտ կըտ-

րուելովը, արեան հոսումին բըռնուելն անկարելի ըլլալուն համար:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ՍԻՐՈՒՆ ԶԻՕՍԱՐԱՆ

Յօտարեն փոխեաց ի Հայ

Գրիգոր խորագրեալ Կ. Պօզսեցի, բարեյշխատակ միաբան Սուրբ Երուսաղեմի

Դիմառնական բանադրութիւնս գեղեցիկ մարդէ պարտ, որոց միտք ուղղութեան էն տեսող: Եւ զամենայն ակառաւիղ մղալ թեանց զաւատութիւն արագ արագ փանէ ի բանականաց ի բաց:

Բան հալիւք ի վեճ

Հանդիսագիր տուննի ճախատ ընդդէմ յարգարող Տառնի հիւթաւոր գոյակաց, որոց և անձնիւր Եւթեաց զօրութեանց և պատասխանատուութեանց յայանիք: Եւ որոց զհետ մղելոց մարդկանց թշուառութեանցն գաղանի ցուցմանք:

Փառք գործունեաց արի Ալեքսին հիւսել զմատանց մեր շարժ յայտ խաղ խրախուսեցին, և ծանօթ զոգոցունց տալ բուռն երազեցին:

Եթէ վարդ հնարք հնարց մարդկան զինտախաղալ թել կենաց ի բեանց խախտել փութաւն: Եւ որպէս հոգը ապաժամանն ի նոսին զակառելոց զգլուխ խանդակեցին և ետուն նոցա գտանել զկեանս որ կարճ կարճադոյն:

Դ Ո Ւ Ռ Ն Ա.

Յողագո միաբանական ժողովոյ մարդային սեռի և դժգոհ նոցա զաշխարհի աշխարհէն

Ս Կ Ս Ո Ւ Ա Տ

Ի կոնտիս անդ մշտաթաւալ ժամանակի դուրմարեցաւ ժողով ամենայն բանաւոր ընկերութեւ, միահեծան թաղաւորաց, վեհազուն իշխանաց, նրբաքնին իմաստասիրաց, ընդ որս և խախտութ խողանացելոց, և ընդդէմ մեծատանց, և արանց աղքատաց և սոսկականաց:

Զի թէ հնարք

Յաշխարհէ և ի նորին գիւրեղձական պատրանաց, յաղետակ ի մահահաւաքէ ի թռչակաց, զհեծեցուցիչ ի վշտամտոցց ի բաժակաց, և բզիկաւ զայրացուցիչ ի նեղաւոր դարձաւածոց հանել փութապէս զվեճ:

Եւ թէ անմարդ

Ազալ ին ի նոսին մշտապէս ուցիկ ի տառապանս զօրեցուն տոկալ:

Եւ յորժամ՝ յայս վարանս և ՚ի այն հոգ հոգ-
նէին, հառելիք ատենախօս ամն զմարմին ՚ի վնին
եղանէլ գարտանս գառանց գոյակից : Եւ զվայր
բնակութեան նոցա գովարանն :

Յարեաւ ամն յանկարծ յննկերական գառուն ,
շնորհաւոր բացել զբերան իւր շարժէր զլեզուն :

Ո՛րնիկը , ուրախարար սիրոյն բաղձախնդիրը ,
և յաւանջուէն աշխարհն աշխարհէն վշտարար բար-
ձաղք : Ահաւասիկ լուայ ես եթէ ՚ի խաւարուղի
կոխող աղետց յանձուի ճանապարհէն՝ և ՚ի ջեր-
մնկարբեցութեան գաւառէ՝ համագունդ բանակ
կազմեալ ուժով հեճնելովք և հուժկու արու-
թեամբ , գէժ՝ եղեալ ՚ի դրախտ մերձ մեր բը-
նակութեան, գիտնն դոյակք տատանց հիւ թաւո-
րաց : Այնպիսի դարառտան , յորում՝ վառն
նոցա նախատեսութիւն զգահոյս շնաշխարհիկս
պարտատեաց :

Տեղի՞ յորում վարդաբուր վարդանոցոց ա-
նուշակ ծաւալք ցնծալից հրճուանօք ՚ի վնին
եկեղց ճաճանշտախիւս փայտայեան զլիք :

Տեղի՞ յորում ջրառաքին դեռոց անցից և զնա-
ցից թափք և վաղք կարկաճհօղ զօգիս զօվա-
ցուցանեն արբողաց : Եւ զարմատ մայրից ՚ի խո-
րոց անտի մինչև բաւարբօսել ՚ի վէր ընդատու-
ցանէլ :

Տեղի՞ յորում՝ փշուռն հնչումն քաղցրասիւզ
նաղելի շարժմամբ զլանլ , և զերես ընթերաւ
կայից հեղիկ համբարեն :

Անք լուայ իշխեցող տարւոյն միայն գարուն
յորմէ և ամառ արևական արդարեւ արտալածք ,
և հուպ տիեզերալուր երգք թաթախեաց դեղձա-
նիկ թուշոց՝ լու ՚ի լու ամենից հանգիտացէլոց :
Եւ ՚ի վայր այսպիսի սրնմալի ժամէ մերձ գու-
մարիլ գոյականաց , որոց ՚ի ձեռն արկեալ ՚ի ծանր
ծանր խորհրդոց :

Օնորիք ուրեմն , ո՛րնիկը , փութացուք և
մէք յետէ տեսարանին :

Լէէ յորդորն , և փութոյ ՚ի տես ընկերական
ժողովն :

Այս այր ընդ հերկբացուցանել զբան , և ընդ
հաճեցուցանել զմիտս ամենայն ընկերութեան ,
ամենեքեան վաղ վաղեցին յոյն՝ տեսարան , և
զոտս ամբարձեալ հասին ՚ի դրախտատեսին տե-
ղի , և անայն ՚ի գաւառտ եկեղց Գոյակոց :

Յաջորդ գաշտեան առաջներորդ հիւ-
րաւորին ԱՓՈՐՆՆ

Եւ ահա՛ ՚ի ծաւալ դաշտավայ-
րացն ՚ի հովտէ խրախութեան ,
պաճուճեալ յորակ թխատիպ տե-
րևոց որդի Սեկոնիոնի՝ այր ահ-
ընկէց , զանձն յաչս ցուցեալ ամե-

նեցուն սիրելի , գայր յախորտա-
նօք : Եւ ծաւալք որք վնովաւ
յաջմէ և յահեկէ ամենայն աչաւ
լըջութեամբ ՚ի սպասս սրաշտա-
ման զանձինս կազմէին կացու-
ցեալ : Սոցին և հանդերձից գոյն
մակերեւութի հոգատիպ նմանու-
թեան կրէր տեսիլ :

Իսկ այրն սոսկալի զմահատեսիլ
իշխանութեանն ունեւելով զօրու-
թիւն , սրատուեալ ընկէր յիւ-
րայոց , և մեծափայելուչ տօնիւ
մտանէր ՚ի խումբս ընկերակա-
ն ժողովանս և բազմէր ՚ի գահ , որ
վասն նորա պատրաստեալ : Եւ
անդէն առ նմին ձեռնամած պա-
րաւորէին կամակատար ծաւալք
նորա , և զանուն կարգային գովա-
բանք նորա ՚ի լուր ամենեցուն :

Գնլ :

Արիտն լուութեան տէր .

Հուժկու , զայրացող և որու
տագին վտարող յատենէ իւրմէ
ո՛ր և իցէ զձայն և զբազմախօսու-
թիւն : Եթէ որ լուութեան է
սիրող , մատիցէ ՚ի հնազանդուի
տեսառնա՛ , և առցէ ՚ի նմանէ ըզ-
ղուարթարարն սրտի խնդամուռ-
թիւն , ընդ որ և զքունն եւ քաղ-
ցըր եւ թեթեալ : Օգնչ լիցի
այնպիսին յիշխանական պահպա-
նութենէ , և մի՛ զներգործ նու-
րին յիմք ընդդիմակաց ընդ վայր
հարցէ և կամ պայթուցէ : Ինչամ
տարցէ զի ՚ի գալ ժամու արգասա-
տուր վայելմանց առատապէս տես-
ցէ յոգի իւր զքերկրութի : Եւ
յորժամ զանձն իւր մերձեցուցաւ
նիցէ առ գաւաղան իշխանութե-
ան հաւորիս , արգելցէ զչլթունս
իւր ՚ի ջրոյ՝ իբրեւ ցժամս երիս ,

զի մի սուր բարկութեանորա ՚ի փո-
րի ժողովեացէ , և մի զկենացն
տեսցէ զսր խղետլ , և զհող իբրեւ
զվերմակ ՚ի վերայ ձգեալ : Չայն
երկաթի և կռանայ , փայտի և
խեցեղնայ հեռացին յունկանէ
նորա : Օհշ ՚ի մտուր իւր , և զեղն
մի կապեցէ , ՚ի խառնիճաղանձն
մի մոցէ : Սիրեացէ վարել զա-
ռանձնաւոր զխարս : Արակարան
առ իւր ընդ որով և սուրճ հանա-
պաղ ունիցի ՚ի պատրաստի : Հե-
ղիկ խօսեցի ՚ի հարկաւոր պա-
հուն , և յանպետս ՚ի ճիկ հա-
նելոյ զհագագ զդուշացի : Թե-
պետ և սորին անձին մաշեցու-
ցիւք , բայց պտուղ ուրախարար
զուարթամտութեանս պատուով :
Եւ ո՞ գիտաց զանհամեմատ քաղց-
րութիւն Վեհիս մերում , եթէ
ոչ որ ծառայէն նմա , և ՚ի վերայ
ամենայնի այսոցիկ հաւատարիմ
պաշտօնատարութեան անուն մա-
կադրական ընծայեցի այնպի-
սուոյն , Հայր պիտկոտ :

Իւէ ատենախօսն զիւր քա-
րող պարծանաց , զիմէ ՚ի ժողով
պերճն որոյ հետեակացն և գով-
չացն քարոզաց բանք :

Թագաւորի ճշ կապիւ

Թագաւոր մը չափազանց հպար-
տութենէ շարժեալ , եկեղեցւոյ
կամարակալներուն մէկին տակը
իր գերեզմանը փորել տուաւ ,
և պատուիրեց որ իր մարմինը

ոտքի վրայ թաղեն , որպէս զի
սինկքոր խառնիճաղանձ ժողս-
վաւրդները իր փորին վրայ չի
քայլեն ըսելով :

Մտադրութիւն և ջոն
Են երկու թիք ուսման :

Ի պատան Լազարիի մանկան

Թեպէտ տառամեայ եղայ յայտ տաղան ,
Չուրի ՚ի ծնողոյս , որք բարձին կական .
Բայց ոչ արամեցայ ընդ բարդ իմ դաժան .
Թէ զխորդ ըրկեանա շարար տեսկան :
Չի տակաւ աւուրք եղեն իմ յերկր ,
Սակաւ և աղետք ցուաց վշտակ :

Ի Գ.առշ.

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Մեքաղէ զանգոռած , անխաւ պապիւր ,
Հաւապա՛ ինձի , ես չեղ չեմ խաբէր :
Որչա՛ զեւ հաղո՛ւս , կարկինով չափես ,
Լպահո՛վ եղեր , ճիշա պիպի գպնես :
Եղէ՛ զգոռացի որ չեղ լծաղբեմ ,
Օ՛ի ինչ որ ընես , ես արձագանքեմ :
Երկաւարդիմ եմ միշտ ես հաճոյ ,
Բայց երես գարշելի չարաբեմ ծերոյ :

Հոկտեմբեր ամսուան Հսկայ
հանելուկին լուծմունքն է :

So , Բե , Մի , Ֆա , Սօ , Լա , Սի :

ՋՄԻՒՌՆԻՍ , Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂԱՐՍՑ ՏԵՏԵԵՍՆ

ՅԱՆՎԱՐԻ ԹԵՎԵԿԱՆ ՄԱՍՆ

ԱՐՓԻՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻՆ

2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — 1853

Թ . 3

ԱՌՆԻՏՐԵԿԱՆ

Հեռեկալ ճանօթութիւններով կ'իմացուի թէ ընդ հանրապէս անտարուսն թուրք արմախքը նուազ են , ու հետեւաբար անոնց դիւները բարձր . բայց այսու ամենայնիւ քաղաքիս տուրեառութիւնը շորժման մէջ է , և Օսմանիւ գրեթէ Միտայ ու Նուրուիյ առեւտրական յարաբերութեանց կենդրոնն ըլլալով , փաճանականաց նաւերն իր նաւահանգստին մէջէն սլակաւ չեն :

Արիտն . Շուկայի մէջ 270 կողովի չափ կայ , Էփն 103 ուկէս 104 դահէկանի ծախսուեցաւ . գուրսերը գանուածները խիստ քիչ են , ուստի դիւները դիմանալու են :

Տորոն (Հօշ պշա) . Սինչև հիմա ասոր կենդիւնաբ 330 ի կը ծախուէր . բայց այսօրուան դիւները հետեւեալներն են . Պախըրիներ՝ 280 , Վայաճըրիներ՝ 270 և Թօխաթ Վարամանիներ՝ 265 :

Վայրի կաղին (Կալամուպ) . Իմէն տեղին հանձքը մէկտեղ առնելով աս ասորի ամէն տարուածին կէսը պիտի չեղէ : Այցեալ տարուածէն մնացած հազ 15—16 000 կենդիւնաբ կ'եղէ . ամիս մը կայ որ նորերն սկսան գալ . բայց բերել տուող վաճառականները խաբուելով շատ սուղ գնեւուն համար դիւները բարձր են :

Բուրդ . Միատօրիէն դուրս ապրանքը քիչ է . ուստի նոյն գիշերը պիտի տեսնեն : Շուկային մէջ լուացուած և չլուացուած բուրդ 5000 կենդիւնաբ կ'եղէ . լուացուածին գինը՝ 430էն մինչև 435 , իսկ չլուացուածինը՝ 218—225 :

Յորեն . Վինը բարձրանալու միայ է . հասարակ յորենին Դէն 28 դահէկան , Ուշախի , Բումէլի և այլն գիւները՝ 29—30 , լաւ

Տախտղներ՝ 31 , խիստ ուղուելով կը վաճառուի : Վաղաքիս մէջ եղածը . քիչ է . Մատուրիէն ալ յոյս չկայ , միայն Ուշախի և Սագնիսիայի կողմէրէն կը յուսացուի : Եթէ Օմիւռնիայէն Եւրոպա ցորեն չխրկուի , երբէք նուագութիւն չտեսնուիր ու իր շահմարանները ղեղուն ու բաւական կ'ըլլան քանի մը տարուան համար :

Փարի (արֆա) . Քիչ է , Եւրոպիոյ համար 12—12 ու կէս դահեկան կենդինարը :

Կետարիոյ ճէկի . Նորն սկսաւ գալ , մինչև ցայսօր 700 հակ եկաւ . որոց 260ը ծախուեցաւ , ու 440ը մնաց . առ ապրանքը , ծախքերը շատ ու շահը քիչ ըլլալուն այնչափ յարգ չունի :

Սև չամիչ . Նոր չամիչին գալէն մինչև ցայսօր 48000 ուղտ եկաւ , ու Եւրոպիոյ համար ծախուեցաւ . 10000 երկնուկի ևս կը գտնուի քաղաքիս մէջ , որոնք թրջուած ըլլալուն չի ծախուեցան :

Ղինը՝ նախ 35—40էն 54—58 65—80—95—115 մինչև 116 բարձրացաւ . բայց այժմեան գիններն ասոնք են . 85—90—92—98 . Թէ՛ ապրանքը և Թէ՛ տոնողները քիչ են . բայց դարձեալ քիչ առեւէն շատ պիտ'ուղուի կ'ըսեն :

Բաւիլի չամիչ . Եր տարի գէշ ու հիւանդոտ ըլլալուն չծախուեցաւ : Ղինը՝ 120 դահեկան , իսկ աղէկ գոյն ունեցողներ՝ 175—180ի ծախուեցաւ :

Նիկուա չամիչ . Կ'ուղուի . 6 դահեկանէն սկսաւ մինչև 8 դահեկան ծախուեցաւ . շուկային մէջ մնացածը քիչ է :

Ղինձ (սիւնի) . Քիչ է . Վարամանի գինձը երկնուկին 8էն մինչև 9 . Փօջայինը 10 կ'արժէ :

Թուղ . Սինչև ցայսօր 14600 ուղտ եկաւ , ու դեռ հազիւ 1500 ուղտ կ'ելլէ . չի գալուն պատճառն ան է որ գինները ցածրան : Եւսօրուան օրս գինները 110էն մինչև 120 են :

Չէթ . Նորը չի հանեցին . հինը լաւ տեսակէն 310—320 դահեկանի ծախուեցաւ :

Սետաքս . Պայրամպօրի տեսակը առ տարի քիչ էր , այս պատճառաւ սուղ ծախուեցաւ , այսինքն երկնուկին 167—170 դահեկան : Բոլոր եղածը Օմիւռնիոյ համար չի բաւեր , ԹողԹէ Սարսիլիոյ , Թարապուզի ու Եգիպտոսի համար կ'ուղուի :

Սեղրամմ . Եղածը քիչ է՝ կենդինարը 870—880 դահեկան :

Սուրճ . Նուաղ է և սուղ՝ 820—850 դահեկան :

Շաքար . Լաւ Հոլանտայի տեսակին կենդինարը 230 դահեկան , Լիզիլայինը՝ 235—240 , Լմերիկայինը՝ 245 :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՆՈՐԱՏԻՊ ԳՐԻՈՅԿ

ԱՊԸԱՍՏԵՆԱՐԱՆ ՍԻՐՈՅ

ՄԵԴԱՍԴԱՆԵԼՅՈՒՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԺՈՒԹԻՒՆ ԻԴԻՍ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ ՈՏԱՆԱԻՈՐ ՉԱՓՄԱՄԲ

Յիսապոսիան շէքուէ ի Հայ բարբառ

ԵՐԿԱՄԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՅՈՎ ՀԱՆՆՈՒՆ ԵՋԵԿԵԼՆ

ՉՄԻՒԹՆԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂԵՐՑ ՏԵՏԵԵԱ

ՌՅԳ — 1853

Այս փոքրիկ գերատանու թեան գիրքը, որ Իտալացի անուանի
և բաղմարդիւն Պետրոս Մեդադատէոս հեղինակին գործքերէն
մէկն է, ասկէ 28 տարի առաջ քաջիմաստ Պ. Յովհաննէս Եղե-
կեան Առաքանդնուպօլսեցիէն Հայերէնի թարգմանուելով, մինչև
ցայսօր անտիպ կը մնար: Այն ժամանակէն այնչափ մեծ համբաւ
ստացաւ, որ շատ օրինակներ օրինակուելով, հետամտաց ձեռքը
կը պտըտէր իբրև անգին մետաղ: որուն մէկ ընտիր օրինակն ալ
Պատուելի Յովհաննէս Շահինեան Վանցի Ս. ազգասէր փարժա-
պետին ձեռքէն ընդունելով, յօժարամիտ ի լոյս ածաք զայն
ազգասիրաց փափագը լեցընելու համար: Բայց անտեղի է մեզ
հոս ան գրքայիկն պատուականութեան վրայօք երկարօրէն խօ-
սելու: ըստ որում աշխարհաճանօթ ըլլալով, անոր հեղինակին
և թարգմանչին անդունները միայն բաւական են ըսածնիս հաս-
տատելու համար:

— Արդեօք սրչափ գրքեր այսպէս անտիպ մնացած են մեր ազ-
գին մէջ. քանի՞ քանի ընտիր ձեռագիրներ պահանդներուն
խորշերը կը փոշոտին. քանի՞ այլևս գրիչներ աս երկիւղն ունե-
նալով կը կասին. . . .

Ի՞նչ գիրքը կը գտնուի.

Օմիւռնիս, Տէտէեանց գրատունը,

Կ. Պօլսիս, Պատուելի Աւետիս Պէրպէրեանին գրատունը:

Պին՝ 3 դահեկան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Միացեալ-Նահանգներու մէջ տեղերու անունները	65
Բանասիրութիւն Հովիտ	67

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Հնարից և գիւտից պատմութիւն (Հարոհայր-իւն)	69
---	----

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Բաց գոյն ունեցող թաթպանները մաքրելու եղանակ	69
Մնդուաները ուտիճներէ և ջեյերէ ազատ պահել	70
Ոտից կոշիւները (նասրը) աներևոյթ ընելու հնարք	70

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

— Սիրուն զբօսարան	70
— Թաղաւորի մը կտակը	72
— Ի տանջան վաղամեռիկ մանկան	72
— Հանելուկ	72

ԽԱՂԱՐԿՈՒԹԻՒՆՔ ՀԵՔՍՓԻՐԱՅ

Կատակերգութիւն Սիւրանայ	1
— Ըրարուած Ը.	3

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սուլթան Սուրաու Ը. Ղազի (Հարոհայր-իւն)	17
— Պրուտա քաղաքին պատկերը	21
Սուլթան Պայէզիւս Ը. Երլորըմ	22

ՀԱԶԱՐԵԻ ՄԵԿԳԻՇԵՐՆԵՐ

Պատմուած եպարգոսին պատմութիւն (Հարոհայր-իւն)	53
— 16 ^ր Գիշէր	53
— 17 ^ր "	57
— 18 ^ր "	58
— 19 ^ր "	60